

Wpływ wartości parametrów transportowych na przepływy objętościowe w układzie dwumembranowym

ANDRZEJ ŚLĘZAK, ARKADIUSZ BRYLL

Zakład Biologii i Biofizyki, Politechnika Częstochowska

Streszczenie

Na podstawie nieliniowych równań Kedem-Katchalsky'ego dla układu dwumembranowego, zbadano wpływ parametrów transportowych membran, tj. współczynniki przepuszczalności hydraulicznej (L_p), odbicia (σ) i solutu (ω), na przepływy objętościowe w układzie dwumembranowym. Układ dwumembranowy składał się z dwóch membran M_l i M_r , scharakteryzowanych współczynnikami odpowiednio $L_{p_l}, \sigma_l, \omega_l$ oraz $L_{p_r}, \sigma_r, \omega_r$, rozdzielających roztwory o stężeniach C_l, C_m, C_r .

W celu wykazania wpływu wartości parametrów membran na wielkość strumienia objętościowego obliczono zależności: $J_v = f(L_p)_{\sigma_i, \omega_i}$, $J_v = f(\omega_r)_{L_p, \sigma_i}$, $J_v = f(\sigma_r)_{L_p, \sigma_l, \omega_i}$, $J_v = f(\sigma_l)_{L_p, \sigma_r, \omega_i}$, ($i = l, r$), w warunkach ustalonego ciśnienia mechanicznego ($P_l = P_r = P_0 = \text{const.}$) oraz ustalonych stężeń ($C_l = C_r = C = \text{const.}$).

Obrazami graficznymi dwu pierwszych zależności są hiperbole, zaś w szczególnych przypadkach – linie proste, natomiast obrazy graficzne dwu kolejnych zależności są bardziej złożone.

Słowa kluczowe: transport membranowy, równania Kedem-Katchalsky'ego, układ dwumembranowy

---

Influence of transport parameters values on volume flows in the double-membrane system

Summary

On the basis of Kedem-Katchalsky non-linear equations for the double-membrane system, research were carried out upon the influence of the transmembrane transport parameters, i.e. hydraulic permeability (L_p), reflection (σ) and solute (ω) coefficients on the volume flows in the double-membrane system. The membrane system was composed of two membranes M_l and M_r , characterized by coefficients, respectively L_{p_l} , σ_l , ω_l and L_{p_r} , σ_r , ω_r , that separated the solutions at concentrations C_l , C_m , C_r .

In order to show the influence of the membranes parameters values on the volume flow intensity, there were calculated the following dependencies: $J_v = f(L_p)_{\sigma_i, \omega_i}$, $J_v = f(\omega_r)_{L_p, \sigma_i}$, $J_v = f(\sigma_r)_{L_p, \sigma_l, \omega_i}$, $J_v = f(\sigma_l)_{L_p, \sigma_r, \omega_i}$, ($i = l, r$), in conditions of set out mechanic pressure ($P_l = P_r = P_0 = \text{const.}$) and set concentrations ($C_l = C_r = C = \text{const.}$).

The graphical pictures of the two first equations are hyperbolas and straight lines in particular cases, whereas the graphical pictures of further two dependencies are more complex.

Key words : transmembrane transport, Kedem-Katchalsky equations, double-membrane system

---

WSTĘP

Zagadnienia transportowe w układach dwumembranowych i wielomembranowych doczekały się wielu opracowań. Pionierskie badania z tego okresu opisane zostały w pracach [2-6]. Badano i uogólniano między innymi sam termodynamiczny model równań opisujących transport międzymembranowy, zarówno dla nieelektrolitycznych roztworów dwuskładnikowych jak i wieloskładnikowych [10, 14, 15, 17-19]. Przy tym badania dotyczyły zarówno membran sztucznych jak i biologicznych, ustawionych horyzontalnie bądź wertykalnie. Obejmowały między innymi zagadnienia związane z oceną wielkości strumieni objętościowych i strumieni solutu [8, 11-13, 21], wartościami prostowniczymi [7] i powstawaniem stężeniowych warstw granicznych [16]. Seria prac poświęcona została badaniom strumieniowego efektu grawiosmotycznego i grawidyfuzyjnego oraz ciśnieniowego efektu grawiosmotycznego w systemie dwóch membran polimerowych ustawionych poziomo [22-24], jak również strumieniowego efektu grawiosmotycznego dla systemu membran ustawionych pionowo [20].

Interpretacja fenomenologicznych współczynników przepuszczalności membran, podana w pracach [2-6], uogólniona została na niezjonizowane roztwory wieloskładnikowe [10]. W pracy [9] traktuje się niektóre układy biologiczne jako systemy wielomembranowe, zaś w pracy [1] podaje się przykład zastosowania nowych układów dwumembranowych w celu nityfikacji i denityfikacji zbiorników. Niniejsza praca stanowi kontynuację badań opisanych w pracy [13], dotyczących przepływów jednorodnych roztworów nieelektrolitycznych przez układ dwumembranowy, w oparciu o nieliniowy model równań dla strumienia objętościowego.

Wielkość przepływów objętościowych nieelektrolitów jest zdeterminowana przez bodźce termodynamiczne, takie jak gradient ciśnienia mechanicznego i gradient stężenia osmotycznego, jak i przez właściwości transportowe samych membran. Te ostatnie określane są przez przepuszczalność hydrauliczną (L_p), przepuszczalność substancji rozpuszczonej (ω) oraz współczynnik odbicia (σ). W pracy [13] zbadano zależność strumienia objętościowego, opisanego równaniem nieliniowym, od gradientu ciśnienia mechanicznego, tj. zależność $J_v = f(\Delta P)_{C=\text{const.}}$ (gdzie $\Delta P = P_l - P_r$) oraz od stężeń (gdy $\Delta P = \text{const.}$), tj. zależności:

$J_v = f(C_r)_{C_l - C_r, \Delta P}$ (gdzie $C_l - C_r = k = \text{const.}$, $\Delta P = \text{const.}$), $J_v = f(C_r)_{C_l = mC_r}$ (gdzie $m = \text{const.}$, $m > 1$), $J_v = f(C_r)_{C_l = \text{const.}}$, $J_v = f(C_l)_{C_r = \text{const.}}$.

Ze względu na fakt, że strumień objętościowy J_v jest określony za pomocą równania drugiego stopnia, obrazem graficznym wymienionych zależności są hiperbole, zaś w szczególnym przypadku obrazem tym są proste (gdy $\Delta P = 0$ i $C_l = C_r = C_0$). Wielkości C_l , C_r są stężeniami roztworów w przestrzeniach l i r, rozdzielonych dwiema membranami M_l i M_r , ustawionymi pionowo.

W niniejszej pracy zbadamy wpływ właściwości samych membran w układzie dwumembranowym na wartość strumienia objętościowego, określonego równaniem nieliniowym, przy ustalonych bodźcach termodynamicznych i przy założeniu jednorodności roztworów nieelektrolitycznych.

NIELINIOWE RÓWNANIE MODELOWE DLA STRUMIENIA OBJĘTOŚCIOWEGO W UKŁADZIE DWUMEMBRANOWYM

Rozważany w pracy układ dwumembranowy przedstawiony schematycznie na ryc.1. Układ ten składa się z trzech obszarów l, m, r, zawierających roztwory o stężeniach C_l , C_r i C_m , rozdzielonych izotropowymi i symetrycznymi membranami M_l i M_r . Właściwości transportowe tych membran są scharakteryzowane przez współczynniki przepuszczalności hydraulicznej (Lp_l , Lp_r), współczynniki odbicia (σ_l , σ_r) i współczynniki przepuszczalności substancji rozpuszczonych (ω_l i ω_r). Stężenia roztworów spełniają warunek: $C_l > C_m > C_r$, zaś objętości przestrzeni l, m, r spełniają warunek: $V_m \ll V_l = V_r$. Proces przepływu międzymembranowego jest stacjonarny i izotermiczny, bez reakcji chemicznych w roztworach. Do opisu przepływów w układzie dwumembranowym można stosować nieliniowy model równań Kedem–Katchalsky’ego. W stanie ustalonym strumienie objętościowe w przestrzeniach l i r spełniają warunek: $J_{v_l} = J_{v_r} = J_v$. W pracy [12] wykazano, że w stanie ustalonym strumień objętościowy J_v spełnia następujące równanie nieliniowe, wynikające z równań Kedem – Katchalsky’ego:

$$\alpha(J_v)^2 + \beta J_v - \gamma = 0 \quad (1)$$

gdzie:

$$\alpha = \frac{1}{2}(Lp_l + Lp_r)(\sigma_l - \sigma_r)$$

$$\beta = RT(Lp_l + Lp_r)(\omega_l + \omega_r) - Lp_l Lp_r (\chi_1 + \chi_2 - \chi_3)$$

$$\chi_1 = \frac{1}{2}(\sigma_l - \sigma_r)(P_l - P_r)$$

$$\chi_2 = \frac{1}{2}RT[(\sigma_l(1 - \sigma_r) + \sigma_r(1 - \sigma_l))(C_l + C_r)]$$

$$\chi_3 = RT[(\sigma_l(1 - \sigma_l)C_l + \sigma_r(1 - \sigma_r)C_r)]$$

$$\gamma = RT Lp_l Lp_r [RT(\sigma_l \omega_r + \sigma_r \omega_l)(C_l - C_r) + (\omega_l + \omega_r)(P_l - P_r)]$$

Wielkość RT jest iloczynem stałej gazowej ($R = 8.31 \text{ J} \cdot (\text{mol} \cdot \text{K})^{-1}$) i temperatury termodynamicznej, zaś $\Delta P = P_l - P_r$ jest różnicą ciśnień mechanicznych. W dalszym ciągu przyjmujemy, że $T = 295 \text{ K}$.

Wspomnieliśmy już, że w pracy [13] na podstawie równania (1) przeprowadzono badania nad wpływem różnicy ciśnień (ΔP) i stężeń roztworów (C_l , C_r) na wartość strumienia objętościowego J_v . W niniejszej pracy równanie (1) stanowi punkt wyjścia do zbadania wpływu parametrów transportowych na wartość strumienia objętościowego J_v , w warunkach ustalonego ciśnienia mechanicznego i ustalonych stężeń roztworów.

BADANIE ZALEŻNOŚCI STRUMIENIA OBJĘTOŚCIOWEGO OD WSPÓŁCZYNNIKA PRZEPUSZCZALNOŚCI HYDRAULICZNEJ LP

W celu ustalenia zależności $J_v = f(Lp)_{\sigma_i, \omega_i}$ rozpatrzmy następujące przypadki:

$P_l = P_r = P_0 = \text{const.}$ oraz $C_l = C_r = C = \text{const.}$

Jeżeli założymy, że $P_l = P_r = P_0$, to równanie (1) przyjmuje postać:

$$\Delta\sigma(RTLp)^{-1}J_v^2 + \{2(Lp)^{-1}(\omega_l + \omega_r) - \Delta\sigma[(\sigma_l - 0.5)C_l - (\sigma_r - 0.5)C_r]\}J_v - RT(\sigma_l\omega_r + \sigma_r\omega_l)(C_l - C_r) = 0$$

gdzie: $Lp = 2Lp_l Lp_r \cdot (Lp_l + Lp_r)^{-1}$, $\Delta\sigma = \sigma_l - \sigma_r$. (2)

Na podstawie wzoru (2) wnioskujemy, że wielkości Lp_l, Lp_r nie występują oddzielnie, a jedynie stałe w postaci współczynnika Lp ($[Lp] = m^3 \cdot (N \cdot s)^{-1}$). Stąd też badania współczynnika objętościowego J_v uzależnimy jedynie od tego współczynnika.

W przypadku, gdy współczynniki odbicia σ_l i σ_r spełniają warunek $\sigma_l = \sigma_r = \sigma$ równanie (2) przyjmuje postać:

$$J_v = \frac{1}{2}RT\sigma Lp(C_l - C_r) \quad (3)$$

Oznacza to, że strumień objętościowy J_v nie zależy od współczynników ω_l, ω_r . Ze wzoru (3) wynika liniowy charakter każdej z zależności $J_v = f(Lp)_{\sigma, \Delta C}$, $J_v = f(\sigma)_{Lp, \Delta C}$, $J_v = f(C_l - C_r)_{\sigma, Lp}$

Graficzną ilustrację zależności $J_v = f(Lp)_{\sigma, \Delta C}$, określonej wzorem (3), przedstawiono na ryc. 2¹⁾, przyjmując $\sigma = 0,5$ i $\Delta C = 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; 0,5 \text{ mol} \cdot l^{-1}$.

Założmy z kolei, że membrany M_l i M_r mają różne współczynniki odbicia, tj. $\sigma_l \neq \sigma_r$. Wzór (2) pozwala zbadać zależność $J_v = f(Lp)_{C_l, \omega_l, \sigma_i}$ ($i = l, r$).

Do obliczeń numerycznych przyjęto następujące wartości:

$$\omega_l = 1 \cdot 10^{-20} \text{ mol} \cdot (N \cdot s)^{-1}; \omega_r = 1 \cdot 10^{-10} \text{ mol} \cdot (N \cdot s)^{-1}; \sigma_l = 0,9; \sigma_r = 0,1.$$

Na ryc. 3a podano graficzną ilustrację rozważanej zależności dla $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot l^{-1}$ i $C_l = 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; 0,5 \text{ mol} \cdot l^{-1}$ zaś na ryc. 3b podano ilustrację tej zależności dla $C_l = 0,125$ i $C_r = 0,1; 0,3; 0,4; 0,5 \text{ mol} \cdot l^{-1}$

Na podstawie ryc. 3a wnioskujemy, że strumień objętościowy J_v wzrasta wraz ze wzrostem współczynnika Lp . W przypadku $C_l = C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot l^{-1}$ graficznym obrazem zależności $J_v = f(Lp)_{C_l, \omega_l, \sigma_i}$ jest linia prosta, zaś w przypadku $C_r < C_l$ graficznym obrazem tej zależności są hiperbole. Wszystkie te hiperbole przecinają się w początku układu współrzędnych i w punkcie $(0; -6,13 \cdot 10^{-7})$. Również na rys. 3b obrazem graficznym zależności $J_v = f(Lp)_{C_l, \omega_l, \sigma_i}$ gdzie $C_r > C_l$, są hiperbole przecinające się w punktach $(0; 0)$, $(0; -6,13 \cdot 10^{-7})$ i ponadto w punkcie $(5,31 \cdot 10^{-12}; 6,9 \cdot 10^{-7})$. Dla pewnych wartości współczynnika Lp strumień J_v nie jest określony.

¹⁾ Dla ukazania rodzaju krzywych, będących obrazami graficznymi strumienia objętościowego J_v w zależności od różnych parametrów oraz dla ukazania charakteru monotoniczności, podawać będziemy wykresy również dla wartości wykraczających poza zakres zmienności parametrów. Dotyczy to parametrów mających sens fizyczny przy następujących założeniach: $Lp \geq 0$, $\omega_i \geq 0$, $0 \leq \sigma_i \leq 1$ ($i = l, r$), $-1 \leq \Delta\sigma \leq 1$.

Widzimy więc, że wraz ze wzrostem współczynnika przepuszczalności hydraulicznej L_p strumień objętościowy wzrasta, gdy stężenie roztworu w przestrzeni r jest większe od stężenia roztworu w przestrzeni l ($C_r > C_l$).

Jeżeli $C_r = C_l = C$, to równanie (1) przyjmuje postać:

$$\Delta\sigma(RTLp)^{-1}J_v^2 + \{2(Lp)^{-1}(\omega_l + \omega_r) - \Delta\sigma[0,5\Delta P(RT)^{-1} + C\Delta\sigma]\}J_v - (\omega_l + \omega_r)\Delta P = 0 \quad (4)$$

Widoczne jest, że strumień objętościowy J_v zależy jedynie od różnic $\Delta\sigma$ i ΔP , nie zależy natomiast bezpośrednio od wartości parametrów $\sigma_l, \sigma_r, P_l, P_r$.

Dla $\Delta\sigma = 0$ na podstawie (4) otrzymujemy równanie:

$$J_v = \frac{1}{2}L_p\Delta P \quad (5)$$

W rozważanym przypadku strumień objętościowy J_v jest rosnącą funkcją liniową współczynnika L_p (ryc. 4.). W przypadku $\Delta\sigma \neq 0$ graficzną ilustrację zależności określonej równaniem (4) podano na rys. 5 dla następujących wartości parametrów: $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$; $C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$, $\omega_l = 1 \cdot 10^{-20} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\omega_r = 1 \cdot 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5; -0,2; 0,3; 0,5; 0,8$. Z przebiegu hiperbol podanych na rys. 5 wnioskujemy, że jedna z ich asymptot pokrywa się z osią współrzędnej L_p , zaś druga z asymptot tworzy z tą osią bądź kąt ostry, gdy $\sigma_l > \sigma_r$ (hiperbole 1 i 2), bądź kąt rozwarty, gdy $\sigma_l < \sigma_r$ (hiperbole 3, 4, 5). Jeżeli $\sigma_l < \sigma_r$ to strumień objętościowy J_v rośnie wraz ze wzrostem współczynnika L_p .

BADANIE ZALEŻNOŚCI STRUMIENIA OBJĘTOŚCIOWEGO J_v OD WSPÓŁCZYNNIKA PRZEPUSZCZALNOŚCI SOLUTU ω

W dalszych częściach pracy przyjmujemy, że $L_p = 10^{-12} \text{ m}^3 (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$. Zauważyliśmy wcześniej, że w przypadku $\sigma_l = \sigma_r$ strumień objętościowy J_v nie zależy od współczynników ω_l i ω_r . Możemy więc założyć, że $\sigma_l \neq \sigma_r$.

Rozważymy przypadek, gdy współczynnik ω_l jest bardzo mały względem ω_r , tj $\omega_l \ll \omega_r$, a także przypadek, gdy współczynniki ω_l i ω_r są takie same. Jeżeli $\omega_l \ll \omega_r$, to można przyjąć następujące oszacowanie:

$$\omega_l + \omega_r = \omega_r \left(1 + \frac{\omega_l}{\omega_r} \right) \approx \omega_r;$$

$$\sigma_l \omega_r + \sigma_r \omega_l = \sigma_l \omega_r \left(1 + \frac{\sigma_r \omega_l}{\sigma_l \omega_r} \right) \approx \sigma_l \omega_r;$$

Przy powyższym oszacowaniu równanie (2) przyjmuje postać:

$$(RTLp)^{-1}\Delta\sigma J_v^2 + \{2(Lp)^{-1}\omega_r - \Delta\sigma[(\sigma_l - 0,5)C_l - (\sigma_r - 0,5)C_r]\}J_v - RT\sigma_l\omega_r\Delta C = 0 \quad (6)$$

Graficzną ilustrację zależności $J_v = f(\omega_r)_{C_l, \sigma_l}$ podano na ryc. 6a i ryc. 6b dla następujących wartości parametrów: $\sigma_l = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$ oraz

a) $C_r = 0,1$; $C_l = 0,1; 0,2; 0,3; 0,4; 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$,

b) $C_r = 0,125$; $C_l = 0,2; 0,3; 0,4; 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$.

Jeśli $C_l = C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$, to wykresem zależności $J_v = f(\omega_r)_{C_l, \sigma_l}$ jest linia prosta, jeśli zaś $C_l \neq C_r$, to wykresem tej zależności są hiperbole, których jedna z gałęzi przechodzi

przez początek układu współrzędnych. Na ryc. 6a (gdy $C_l > C_r$) wszystkie hiperbole mają wspólną asymptotę. Strumień objętościowy J_v zmniejsza się w miarę wzrostu współczynnika ω_r . Na podstawie ryc. 6b wnioskujemy, że w przypadku $C_l < C_r$ strumień objętościowy J_v przyjmuje wartość dodatnią tylko dla $0 \leq \omega_r < 1 \cdot 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$.

Jeżeli $\omega_l = \omega_r = \omega$, to równanie (2) przyjmuje postać:

$$(\text{RTLp})^{-1} \Delta \sigma J_v^2 + \{(\text{Lp})^{-1} 4\omega - \Delta \sigma [(\sigma_l - 0,5)C_l - (\sigma_r - 0,5)C_r]\} J_v - \text{RT}\omega(\sigma_l + \sigma_r)\Delta C = 0 \quad (7)$$

Na ryc. 7a i ryc 7b podano graficzną ilustrację zależności $J_v = f(\omega)_{C_l, \sigma_i}$ ($i = l, r$), określonej równaniem (7), dla tych samych wartości parametrów jak w przypadku $\omega_l \neq \omega_r$. Przebieg hiperbol charakteryzujących graficznie tą zależność nie różni się istotnie od przebiegu odpowiednich hiperbol na ryc.6a i 6b, ilustrujących zależność $J_v = f(\omega_r)_{C_l, \sigma_i}$.

Rozważmy z kolei przypadek, gdy $C_l = C_r = C$. Równanie (4) przyjmuje postać:

$$(\text{RTLp})^{-1} \Delta \sigma J_v^2 + \{(\text{Lp})^{-1} 2k - \Delta \sigma [0,5 \cdot \Delta P (\text{RT})^{-1} + C \Delta \sigma]\} J_v - k \Delta P = 0 \quad (8)$$

$$\text{gdzie: } k = \begin{cases} \omega_r, & \text{gdy } \omega_l \neq \omega_r \\ 2\omega, & \text{gdy } \omega_l = \omega_r = \omega \end{cases}$$

Na rycinach 8a i 8b przedstawiono graficzne zależności $J_v = f(\omega_r)_{\Delta \sigma, \Delta P, C}$, $J_v = f(\omega)_{\Delta \sigma, \Delta P, C}$ określone równaniem (8), dla następujących wartości parametrów:

$$\Delta \sigma = -0,5; -0,2; 0,3; 0,5; 0,8;$$

$$C_l = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}, \Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}.$$

Na podstawie przebiegu hiperbol podanych na ryc. 8a i ryc. 8b wnioskujemy, że zmiana znaku wyrażenia $\Delta \sigma = \sigma_l - \sigma_r$ powoduje zmianę charakteru monotoniczności odpowiednich hiperbol. Przebieg hiperbol podanych na ryc. 8b jest podobny do przebiegu odpowiednich hiperbol podanych na ryc. 8a.

BADANIE ZALEŻNOŚCI STRUMIENIA OBJĘTOŚCIOWEGO J_v OD WSPÓŁCZYNNIKÓW ODBICIA σ_l I σ_r

Jeżeli $\sigma_l = \sigma_r = \sigma$, to w przypadku $\Delta P = 0$ strumień objętościowy J_v można wyznaczyć na podstawie wzoru (3). Strumień ten wzrasta liniowo wraz ze wzrostem współczynnika odbicia σ . Jeśli natomiast $\sigma_l \neq \sigma_r$ i $\Delta P = 0$, to w przypadku $\omega_l \neq \omega_r$, dla wyznaczenia strumienia objętościowego J_v można skorzystać ze wzoru (6). Na podstawie tego wzoru podano obrazy graficzne zależności $J_v = f(\sigma_l)_{\sigma_r, \omega_r, C_l}$ (ryc. 9a, 9b, 9c), $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_l, \omega_r, C_l}$ ($i = l, r$), dla wartości $\omega_r = 1 \cdot 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$, $\Delta P = 0$ i dla różnych wartości parametrów C_r i C_l .

Na podstawie wzoru (6) podano również obraz zależności $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_l, \omega_r, C_l}$ ($i = l, r$) (ryc. 11a, 11b, 11c) dla różnych wartości parametru ω_r , przy założeniach, że $\Delta P = 0$ i $\omega_l \neq \omega_r$.

Jeżeli $\Delta P \neq 0$, to na podstawie wzoru (8), przy założeniu, że $\omega_l \neq \omega_r$ i $k = \omega_r$, można zbadać zależność $J_v = f(\Delta \sigma)_{\Delta P, \omega_r, C}$. Na ryc. 12 podano obraz graficzny tej zależności dla następujących wartości parametrów: $C = 0,125; 0,25; 0,375; 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$, $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$, $\omega_r = 1 \cdot 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$.

WNIOSKI

W pracy zbadano wpływ parametrów membran na wielkość strumienia objętościowego w układzie dwumembranowym w dwóch przypadkach:

1. gdy ciśnienia spełniają warunek $P_1 = P_r = P_0 = \text{const.}$
2. gdy stężenia roztworów spełniają warunek: $C_1 = C_r = C = \text{const.}$

Założenia powyższe pozwalają na uchwycenie wpływu na strumień objętościowy J_v współczynników przepuszczalności hydraulicznej (L_p), przepuszczalności solutu (ω) i odbicia σ_1 , σ_r .

Zależność $J_v = f(L_p)$, gdzie $L_p = 2L_{p1}L_{p_r}(L_{p1} + L_{p_r})^{-1}$ w obu rozważanych przypadkach ma charakter liniowy (ryc. 2, ryc. 4) lub hiperboliczny (ryc. 3a, 3b i ryc. 5). W przypadku liniowym strumień objętościowy J_v wzrasta wraz ze wzrostem współczynnika przepuszczalności hydraulicznej L_p . W przypadku zależności hiperbolicznej przedziały monotoniczności są zdeterminowane przez wybór pozostałych parametrów membran i odpowiednich czynników bodźcowych (C_1 , C_r , ΔP).

Zależność $J_v = f(\omega)$ ma jedynie miejsce w przypadku, gdy różne są współczynniki odbicia obu membran tj. gdy $\sigma_1 \neq \sigma_r$. Przy założeniu $\omega_1 \ll \omega_r$ istotny wpływ na przebieg strumienia objętościowego J_v ma jedynie parametr ω_r (rys. 7a). W każdym z przypadków $\omega_r \square \omega_r$, $\omega_1 = \omega_r = \omega$ graficznym obrazem zależności $J_v = f(\omega)$ są hiperbole. Ich przebieg uzależniony jest od znaku wyrażenia $\Delta\sigma = \sigma_1 - \sigma_r$ (ryc. 7a, 7b; ryc 8a, 8b).

Zarówno w przypadku $\Delta P = 0$ jak i w przypadku $C_1 = C_r = C = \text{const.}$ zależność $J_v = f(\omega_r)$ (przy założeniu $\omega_r \square \omega_r$) jest typu hiperbolicznego i w szczególnych przypadkach może redukować się do zależności liniowej. (ryc. 6a, 6b i ryc.7). W przypadku hiperbolicznym odpowiednie przedziały monotoniczności zależą zarówno od pozostałych parametrów membran jak i wielkości bodźców.

W przypadku $\sigma_1 = \sigma_r = \sigma$ i $\Delta P = 0$, zależność $J_v = f(\sigma)$ ma charakter liniowy. Strumień J_v rośnie wówczas wraz ze wzrostem współczynnika odbicia σ (o ile $\Delta C = C_1 - C_r > 0$).

Jeśli $\sigma_1 \neq \sigma_r$, $\Delta P = 0$, $\omega_r = \text{const.}$, to zależności $J_v = f(\sigma_1)$ (ryc. 9a, 9b, 9c) i $J_v = f(\sigma_r)$ (ryc. 10a, 10b, 10c) mają charakter bardzo złożony. O ich złożoności decyduje wybór drugiego współczynnika odbicia i wybór stężeń C_1 i C_r . Również złożony jest charakter zależności $J_v = f(\sigma_r)$ w przypadku różnych wartości parametru ω_r , przy założeniu, że $\Delta P = 0$ (ryc. 11a, 11b, 11c).

W przypadku $\Delta P \neq 0$ zależność $J_v = f(\Delta\sigma)$, gdzie $\Delta\sigma = \sigma_1 - \sigma_r$, ma interesującą ilustrację graficzną (rys. 12). Obraz graficzny zależności $J_v = f(\Delta\sigma)$ jest niemal symetryczny względem osi J_v . Dla $\Delta\sigma < 0$ strumień objętościowy J_v maleje wraz ze wzrostem $\Delta\sigma$, zaś dla $\Delta\sigma > 0$ strumień ten rośnie wraz ze wzrostem $\Delta\sigma$.

Z przeprowadzonych badań wynika, że parametry membran w sposób istotny wpływają na wielkość i kierunek strumienia objętościowego J_v . Badania te rzucają pewne

światło na mechanizm przepływu w układach dwumembranowych sztucznych i biologicznych, w zależności od rodzajów membran i ich właściwości.

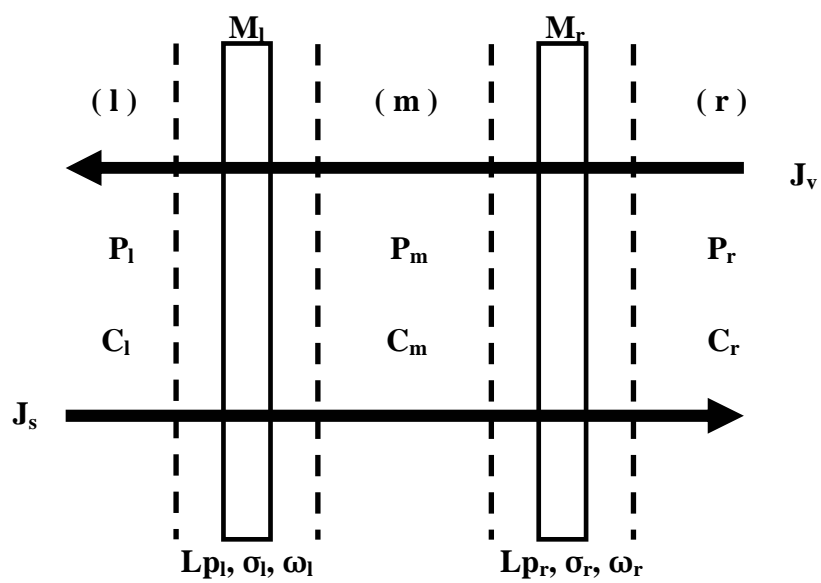
LITERATURE

- [1] Chang., Y.J., Tseng S.K.: A novel double-membrane system for simultaneous nitrification and denitrification in single tank. *Lett. Appl. Microbiol.* 28, (1999), 453-456.
- [2] Katchalsky A., Curran P.F.: Nonequilibrium thermodynamics in biophysics. Cambridge Univ. Press., Cambridge, 1965.
- [3] Kedem O., Katchalsky A.: Permeability of composite membranes. Part 1. Electric current, volume flow and flow of solute through membranes. *Trans. Faraday Soc.* 59, (1963), 1918-1970.
- [4] Kedem O., Katchalsky A.: Permeability of composite membranes. Part 2. Parallel elements. *Trans. Faraday Soc.* 59, (1963), 1931-1940.
- [5] Kedem O., Katchalsky A.: Permeability of composite membranes. Part 3. Series array of elements. *Trans. Faraday Soc.* 59, (1963), 1941-1953.
- [6] Kedem O., Katchalsky A.: A physical interpretation of the phenomenological coefficients in membrane permeability. *J. Gen. Physiol.* 45, (1961), 143-179.
- [7] Ohki S.: Rectification by double-membrane. *J. Phys. Soc. Japan* 20, (1965), 1674-1685.
- [8] Patlak C.S., Goldstein D.A., Hoffman J.F.: The flow of solute and solvent across a two-membrane system. *J. Theoret. Biol.* 5, (1963), 426-442.
- [9] Richardson J.W.: Multiple membrane systems as biological models: current-voltage behavior. *J. Membrane Biol.* 8, (1972), 219-236.
- [10] Ślęzak A.: A frictional interpretation of the phenomenological coefficients of membrane permeability for multicomponent non-ionic solutions. *J. Biol. Phys.* 23, (1997), 239-250.
- [11] Ślęzak A.: A model equations of the volume transport of multicomponent and heterogeneous non-ionic solutions in double-membrane system. *J. Biol. Phys.* 24, (1998), 59-78.
- [12] Ślęzak A.: Study of the solute flows of multicomponent and heterogeneous non-ionic solutions in double-membrane system. *J. Biol. Phys.* , (2000), 235-254.
- [13] Ślęzak A., Bryll A.: Nonlinear Kedem-Katchalsky model equations of the volume flux of homogeneous non-electrolyte solutions in double-membrane system. *Polymers in Medicine* 34 (4), (2004), 45-52.
- [14] Ślęzak A., Grzegorzyn S.: Study of unstirred ternary non-ionic solutions transport in a double-membrane system. *J. Non-Equilib. Thermodyn.* 24, (1999), 307-326.
- [15] Ślęzak A., Grzegorzyn S., Sieroń A., Dworecki K.: Thermodynamic model equations for heterogeneous multicomponent non-ionic solution transport in a multimembrane system. *J. Biol. Phys.* 25, (1999), 289-308.
- [16] Ślęzak A., Jasik-Ślęzak J., Dworecki K.: Effect of concentration boundary layers on passive solute flows in a system of two polymeric membranes positioned in vertical planes. *Polimery w Medycynie.* 33 (4), (2003), 43-64.
- [17] Ślęzak A., Nawrat Z., Turczyński B.: The transport of heterogeneous solutions across the system of two membranes oriented in horizontal planes. *Postępy Fizyki Med.* 25, (1990), 137-153.
- [18] Ślęzak A., Turczyński B.: The problem of transport of heterogeneous solutions across double-membrane system oriented in vertical planes. *Postępy Fizyki Med.* 27, (1992), 55-62.

- [19] Ślęzak A., Turczyński B., Nawrat Z.: Modification of the Kedem-Katchalsky-Zelman model equations of the transmembrane transport. *J.Non-Equilib. Thermodyn.* 14, (1989), 205-218.
- [20] Ślęzak A., Wąsik J.: The volume flows of non-electrolyte solutions across a vertically mounted membranes in a double-membrane system. *Polish J. Med. Phys. & Eng.* 6 (4), (2000), 225-241.
- [21] Ślęzak A., Wąsik J., Grzegorzyn S.: Irreversible thermodynamics model equations for heterogeneous solute flows in a double-membrane system. *Desalination* 163, (2004), 155-175.
- [22] Ślęzak A., Wąsik J., Jasik-Ślęzak J., Twardość W.: Ciśnieniowy efekt grawiosmotyczny dla serii dwóch płaskich membran polimerowych ustawionych horyzontalnie. *Polimery w Medycynie* 31 (3-4), (2001), 25-32.
- [23] Ślęzak A., Wąsik J., Jasik-Ślęzak J., Twardość W.: Strumieniowy efekt grawidyluzyjny dla serii dwóch płaskich membran polimerowych ustawionych horyzontalnie. *Polimery w Medycynie* 31 (3-4), (2001), 33-41.
- [24] Ślęzak A., Wąsik J., Jasik-Ślęzak J., Skrzekowska-Baran J.: Strumieniowy efekt grawiosmotyczny dla serii dwóch płaskich membran polimerowych ustawionych horyzontalnie i trójskładnikowych roztworów nieelektrolitów. *Polimery w Medycynie* 31 (3-4), (2001), 42-51.

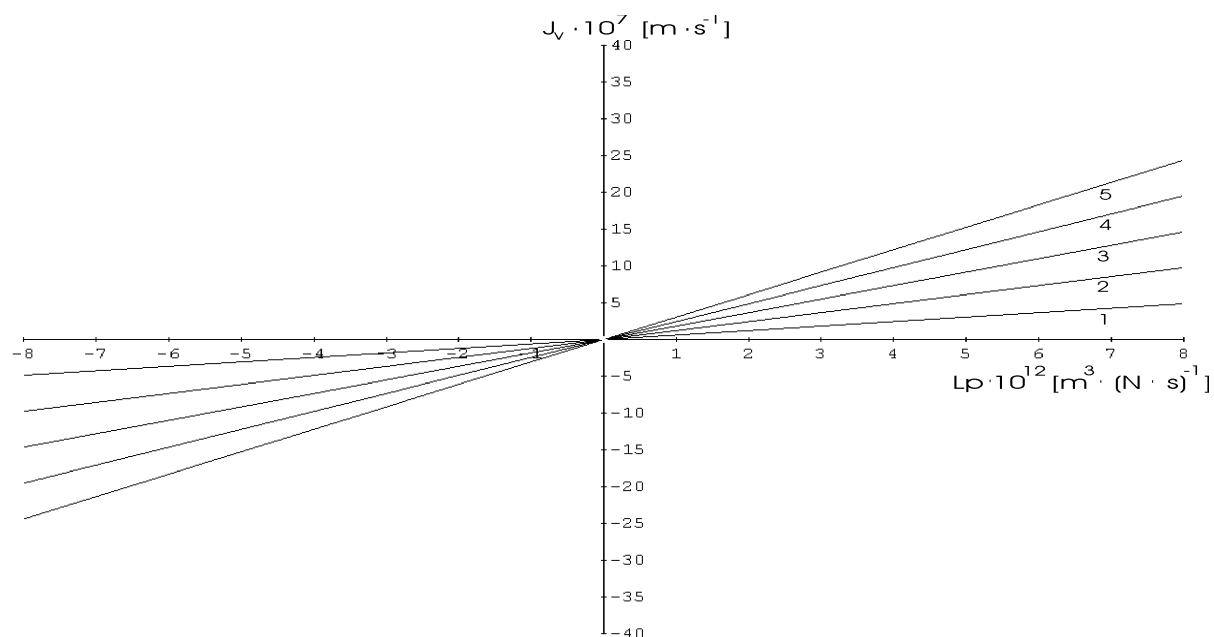
Adres autorów

Zakład Biologii i Biofizyki
 Politechnika Częstochowska
 ul Armii Krajowej 19 B
 42-200 Częstochowa, Polska
 E-mail: ajslezak@zim.pcz.czyst.pl

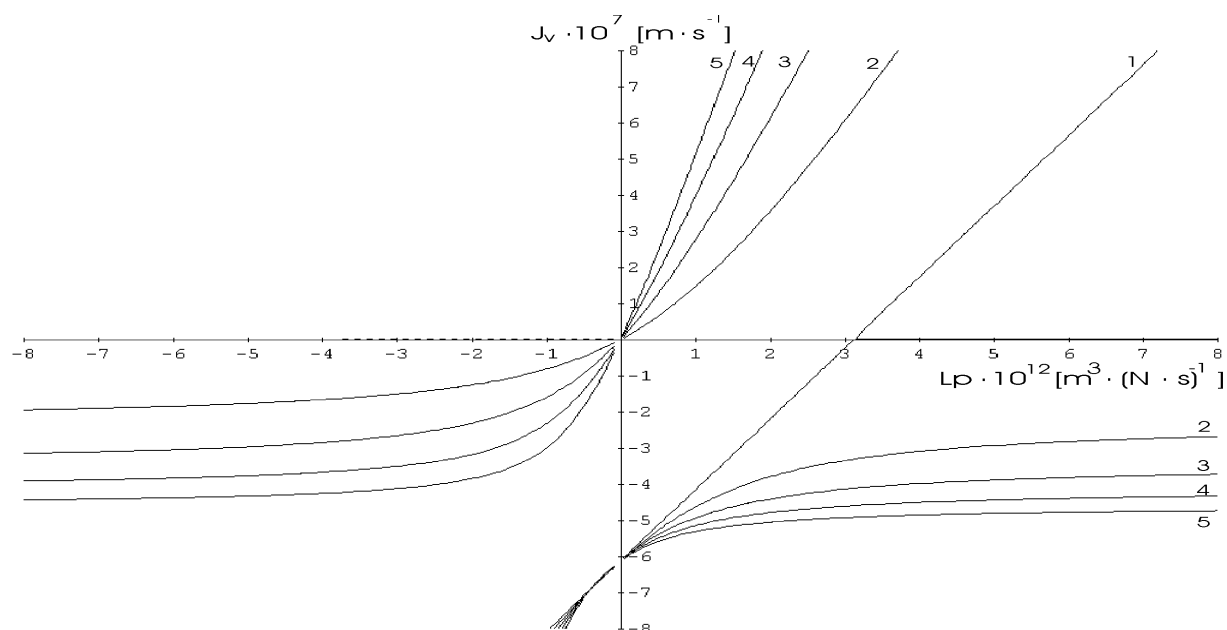
Rys.1. Układ dwumembranowy.

Fig.1. Double-membrane system.

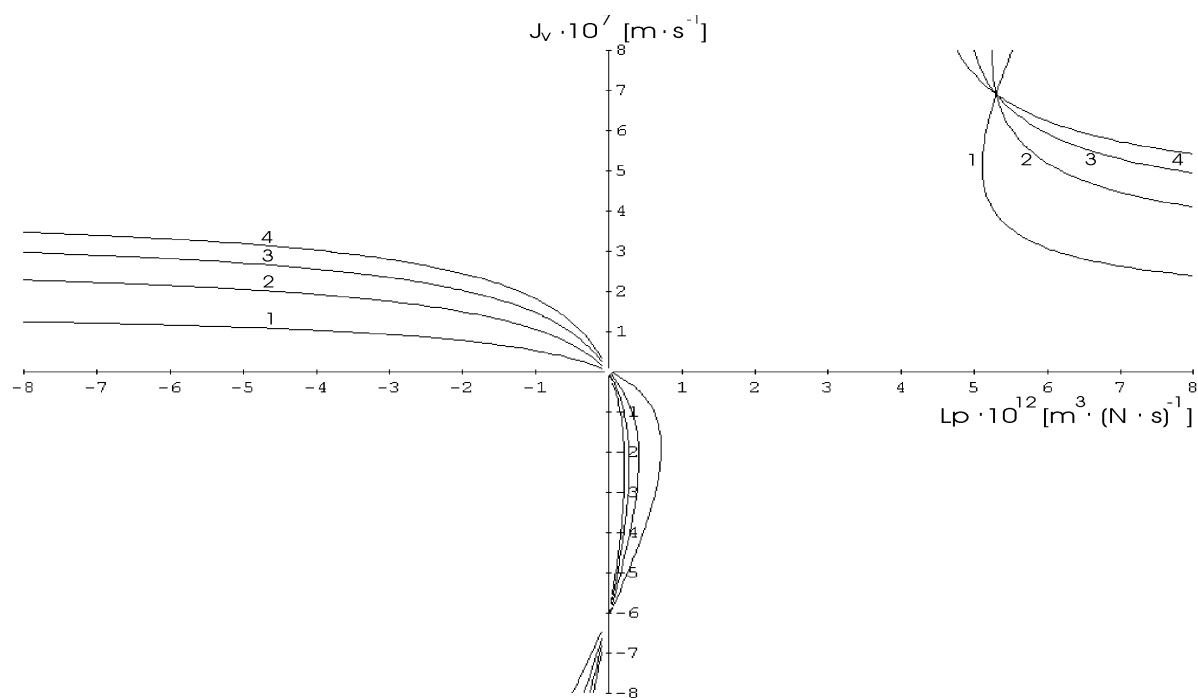
Rys.2. Zależność strumienia objętościowego J_v od współczynnika przepuszczalności hydraulicznej L_p , tj. zależność $J_v = f(L_p)_{\sigma, \Delta C}$ dla $\sigma_l = \sigma_r = \sigma = 0,5$; i dla $\Delta C = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 5) i dla $\Delta P = 0$.

Fig.2. Dependence of volume flow J_v on hydraulic permeability coefficient L_p , i.e. dependence $J_v = f(L_p)_{\sigma, \Delta C}$ for $\sigma_l = \sigma_r = \sigma = 0,5$; and for $\Delta C = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 5) and for $\Delta P = 0$.

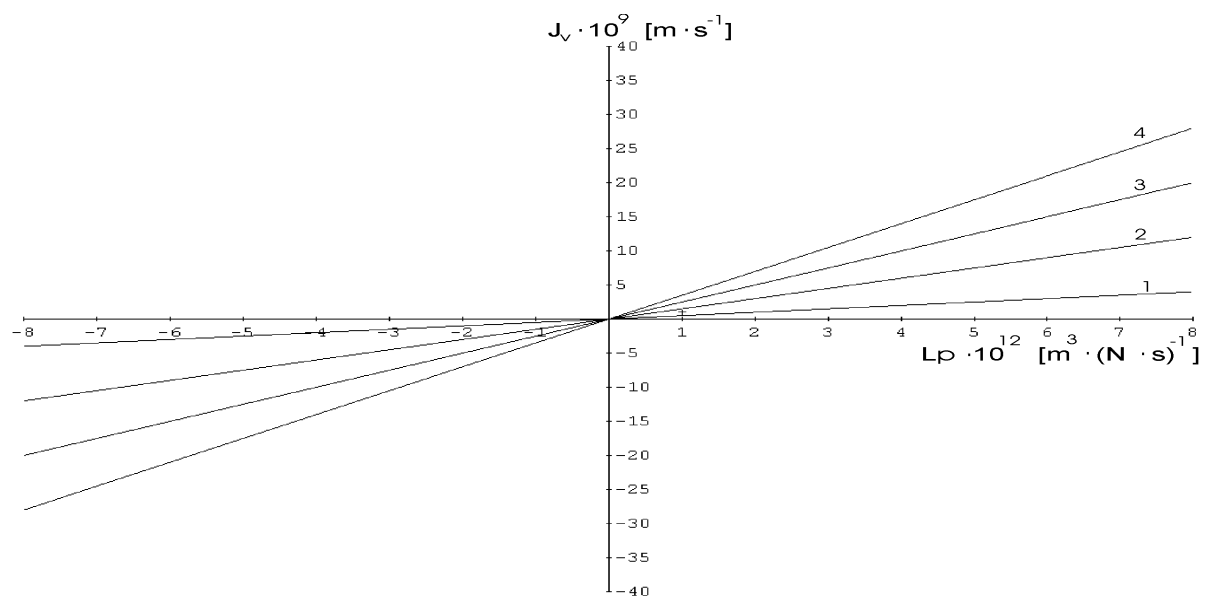
Rys.3a. Zależność strumienia objętościowego J_v od współczynnika przepuszczalności hydraulicznej L_p tj. zależność $J_v = f(L_p)_{C_1, C_r}$ dla $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_1 = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 5) i dla $\Delta P = 0$.

Fig.3a. Dependence of volume flow J_v on hydraulic permeability coefficient L_p i.e. dependence $J_v = f(L_p)_{C_1, C_r}$ for $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_1 = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 5) and for $\Delta P = 0$.

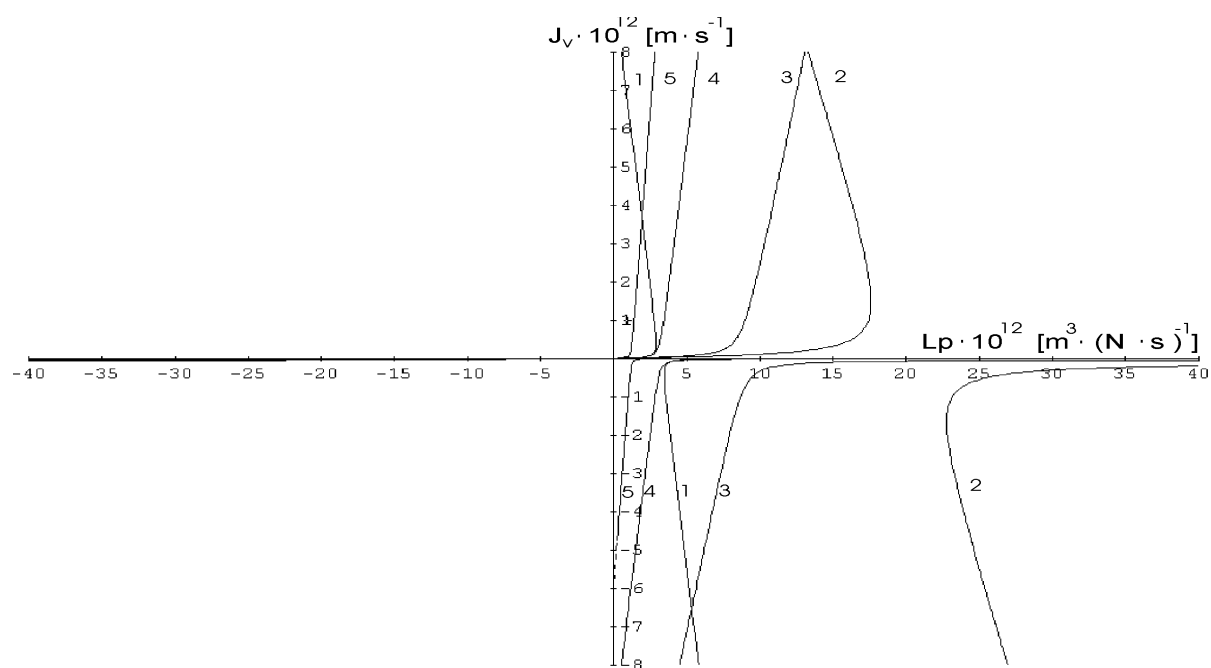
Rys.3b. Zależność strumienia objętościowego J_v od współczynnika przepuszczalności hydraulicznej L_p tj. zależność $J_v = f(L_p)_{C_i, \omega_i, \sigma_i}$ dla $\sigma_i = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $C_i = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
 $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3);
 $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4) i dla $\Delta P = 0$.

Fig.3b Dependence of volume flow J_v on hydraulic permeability coefficient L_p , i.e. dependence $J_v = f(L_p)_{C_i, \omega_i, \sigma_i}$ for $\sigma_i = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $C_i = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
 $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3);
 $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4) and for $\Delta P = 0$.

Rys.4. Zależność $J_v = f(L_p)_{\Delta P}$ dla $\Delta\sigma = 0$ i dla $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (prosta 1); $3 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (prosta 2); $5 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (prosta 3); $7 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (prosta 4).

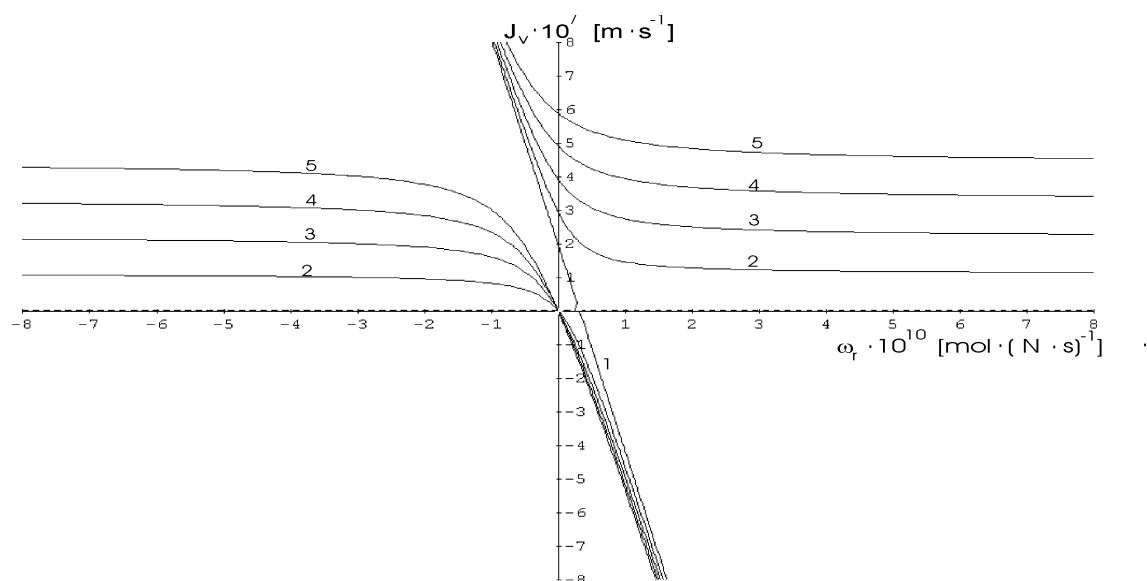
Fig.4. Dependence $J_v = f(L_p)_{\Delta P}$ for $\Delta\sigma = 0$ and for $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (line 1); $3 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (line 2); $5 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (line 3); $7 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$ (line 4).

Rys.5. Zależność $J_v = f(Lp)_{\Delta\sigma, \Delta P, C}$ $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$; $C_1 = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5$ (hiperbola 1); $-0,2$ (hiperbola 2); $0,3$ (hiperbola 3); $0,5$ (hiperbola 4); $0,8$ (hiperbola 5).

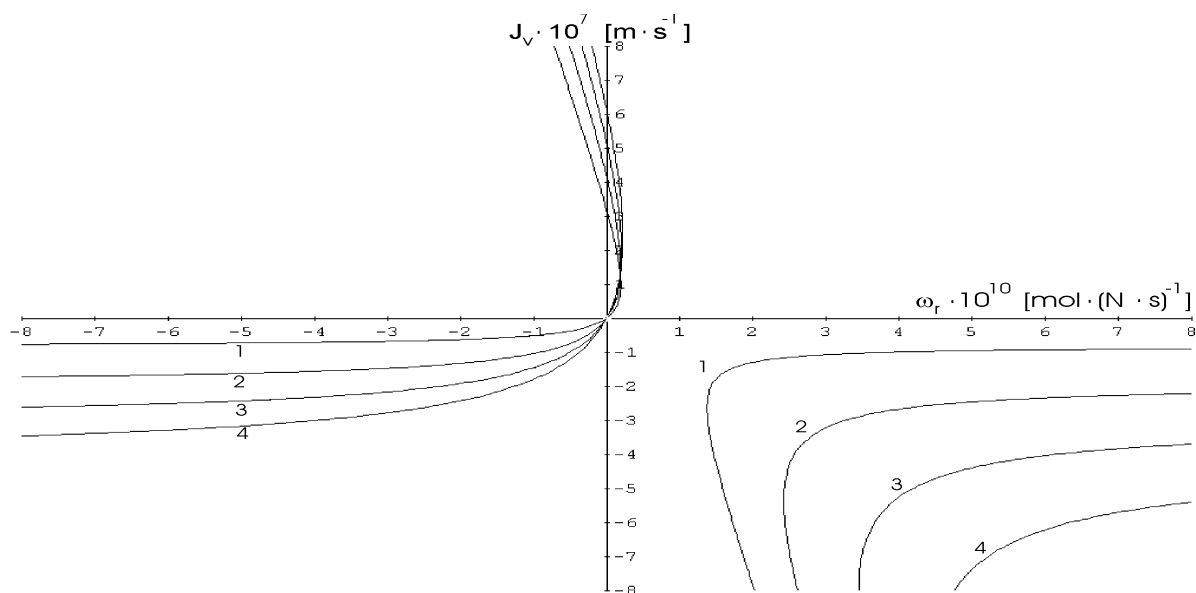
Fig.5. Dependence $J_v = f(Lp)_{\Delta\sigma, \Delta P, C}$ for $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$; $C_1 = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0$, (hyperbola 1); $-0,2$ (hyperbola 2); $0,3$ (hyperbola 3); $0,5$ (hyperbola 4); $0,8$ (hyperbola 5).

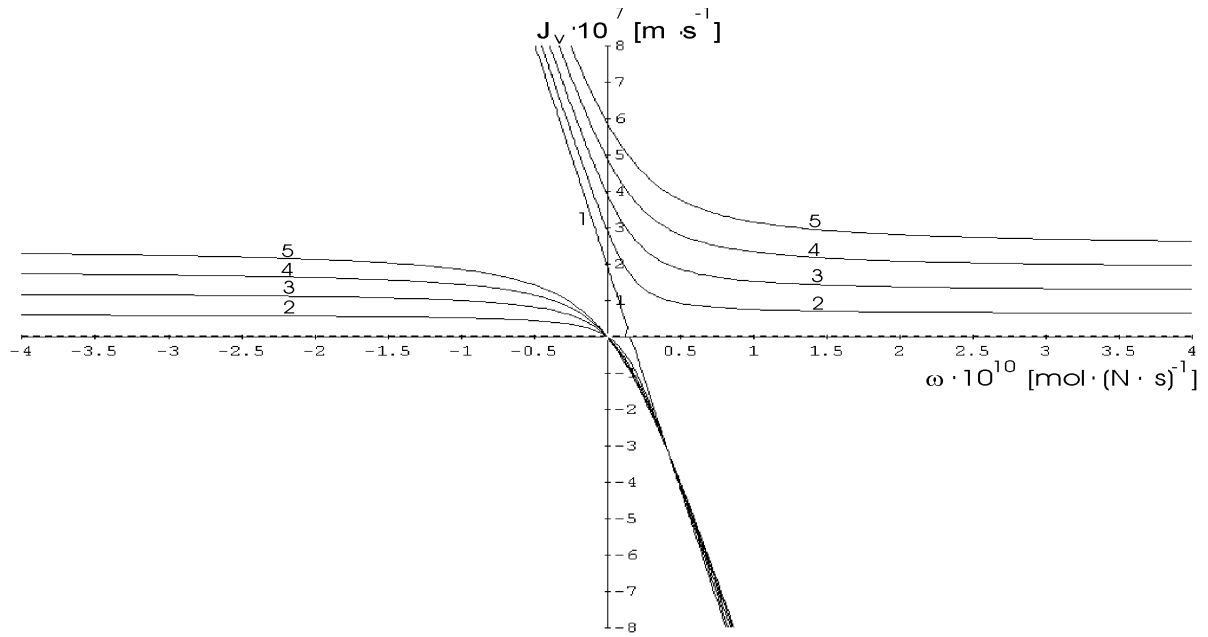
Rys.6a. Zależność $J_v = f(\omega_r)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 5).

Fig.6a. Dependence $J_v = f(\omega_r)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 5).

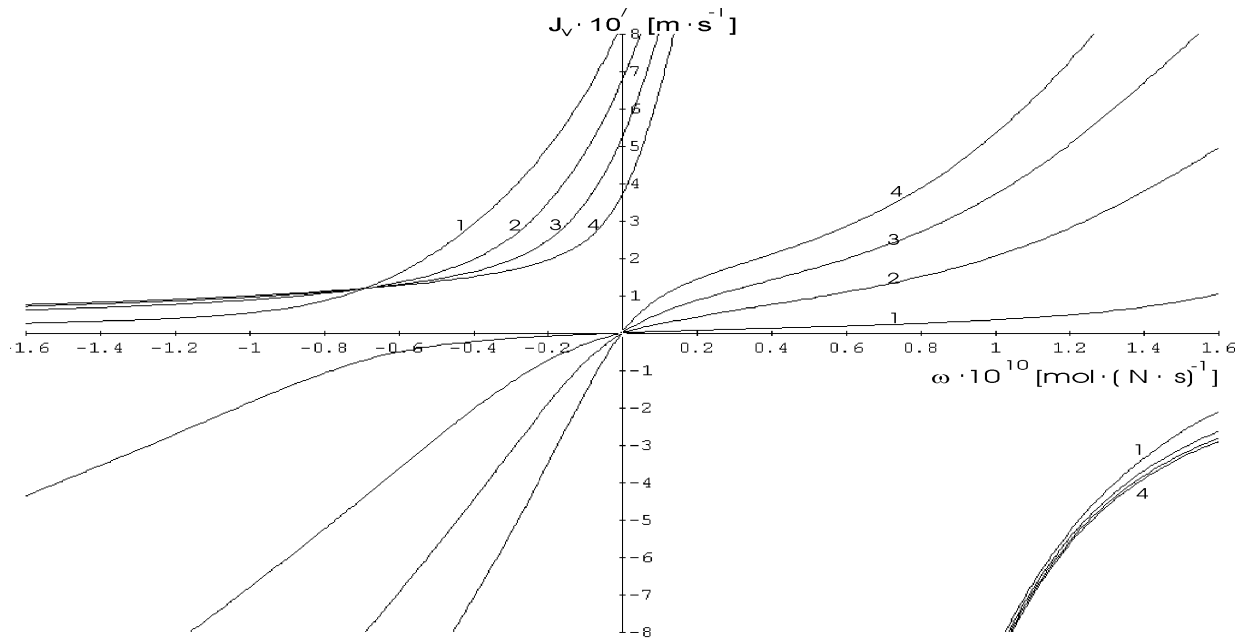
Rys.6b. Zależność $J_v = f(\omega_r)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_1 = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4).

Fig.6b. Dependence $J_v = f(\omega_r)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\sigma_1 = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_1 = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4).

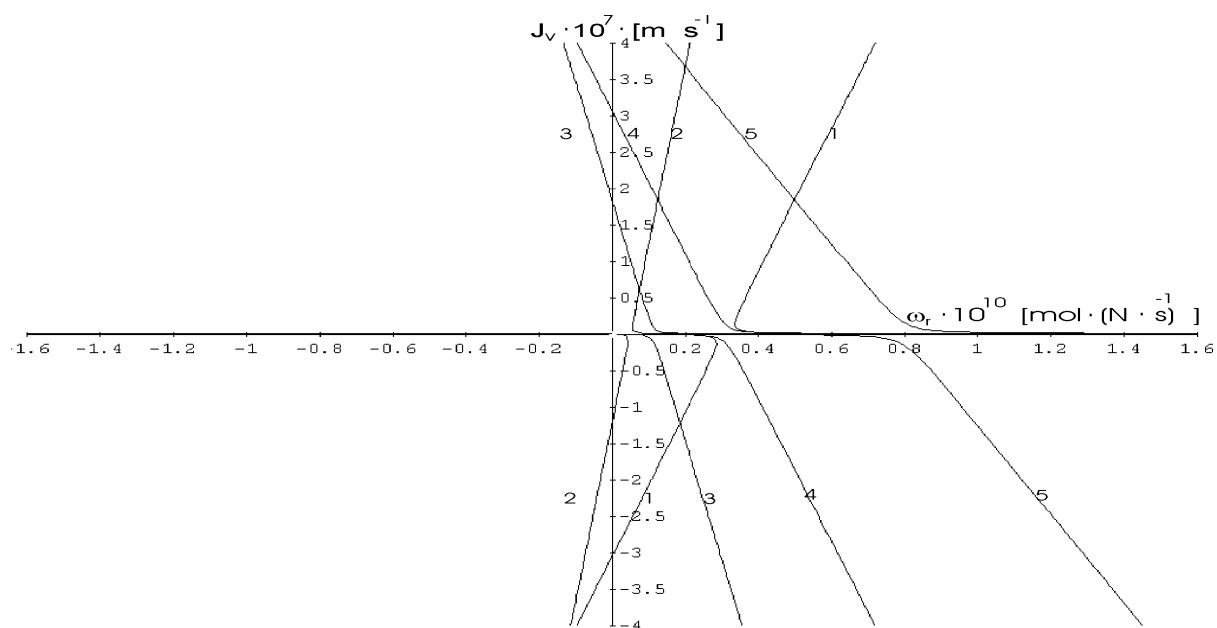
Rys.7a. Zależność $J_v = f(\omega)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\sigma_l = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (prosta 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 5).

Fig.7a. Dependence $J_v = f(\omega)_{C_i, \sigma_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\sigma_l = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (line 1); $0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 5).

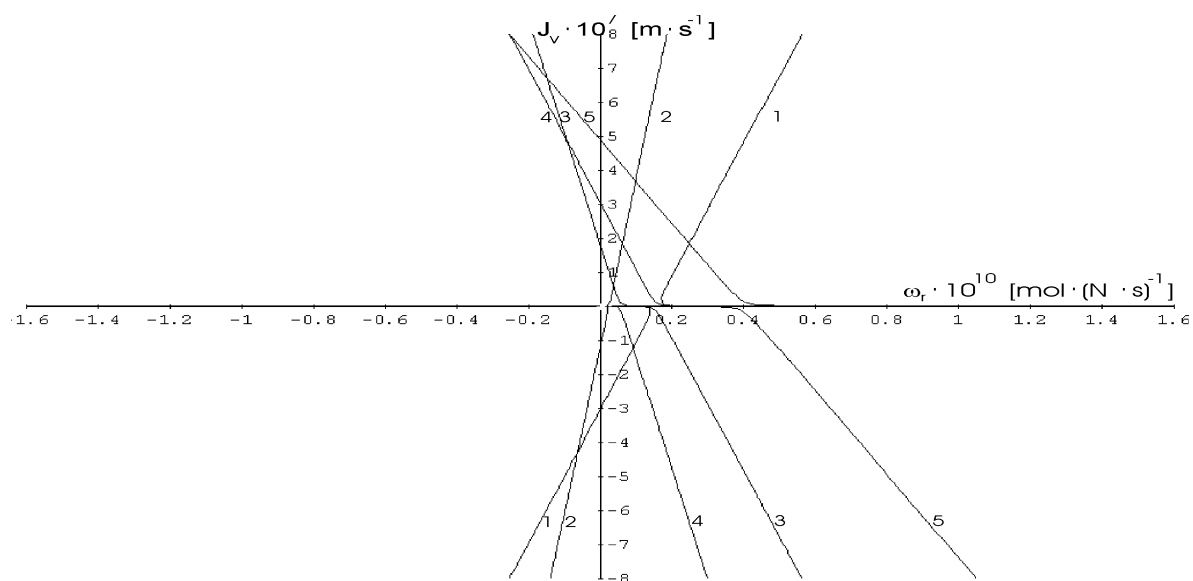
Rys.7b. Zależność $J_v = f(\omega)_{C_i, \sigma_i}$, ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\sigma_l = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hiperbola 4).

Fig.7b. Dependence $J_v = f(\omega)_{C_i, \sigma_i}$, ($i = 1, r$) for the following values: $\sigma_l = 0,9$; $\sigma_r = 0,1$; $\Delta P = 0$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 1); $0,3 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 2); $0,4 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (hyperbola 4).

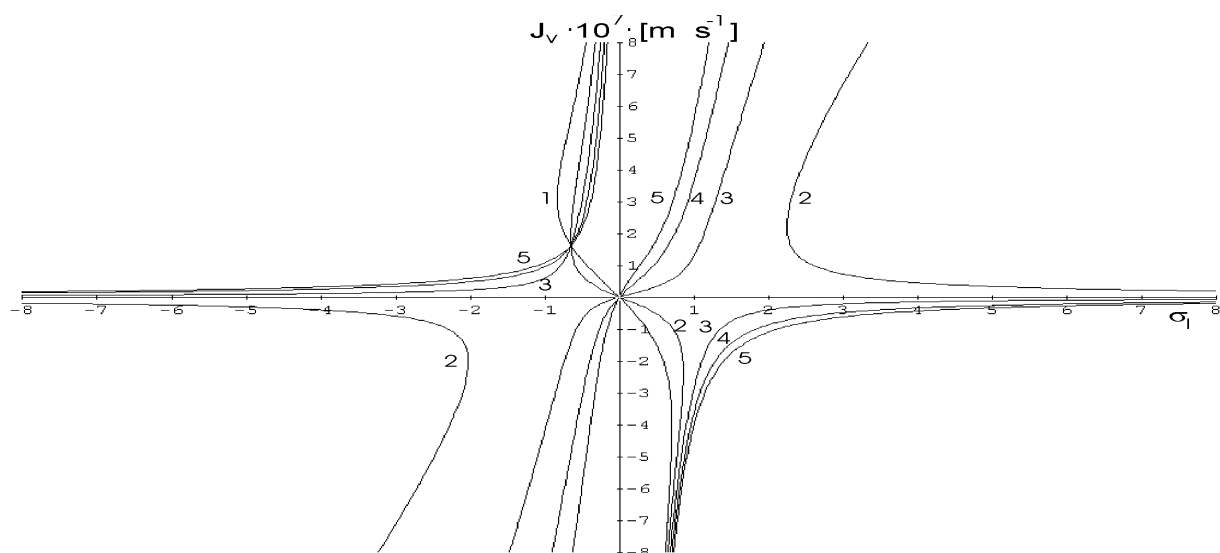
Rys.8a. Zależność $J_v = f(\omega_r)_{C, \Delta\sigma, \Delta P}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$;
 $C_l = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5$ (hiperbola 1); $-0,2$ (hiperbola 2); $0,3$ (hiperbola 3);
 $0,5$ (hiperbola 4); $0,8$ (hiperbola 5).

Fig.8a. Dependence $J_v = f(\omega_r)_{C, \Delta\sigma, \Delta P}$ for the following values: $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$;
 $C_l = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5$ (hyperbola 1); $-0,2$ (hyperbola 2); $0,3$ (hyperbola 3);
 $0,5$ (hyperbola 4); $0,8$ (hyperbola 5).

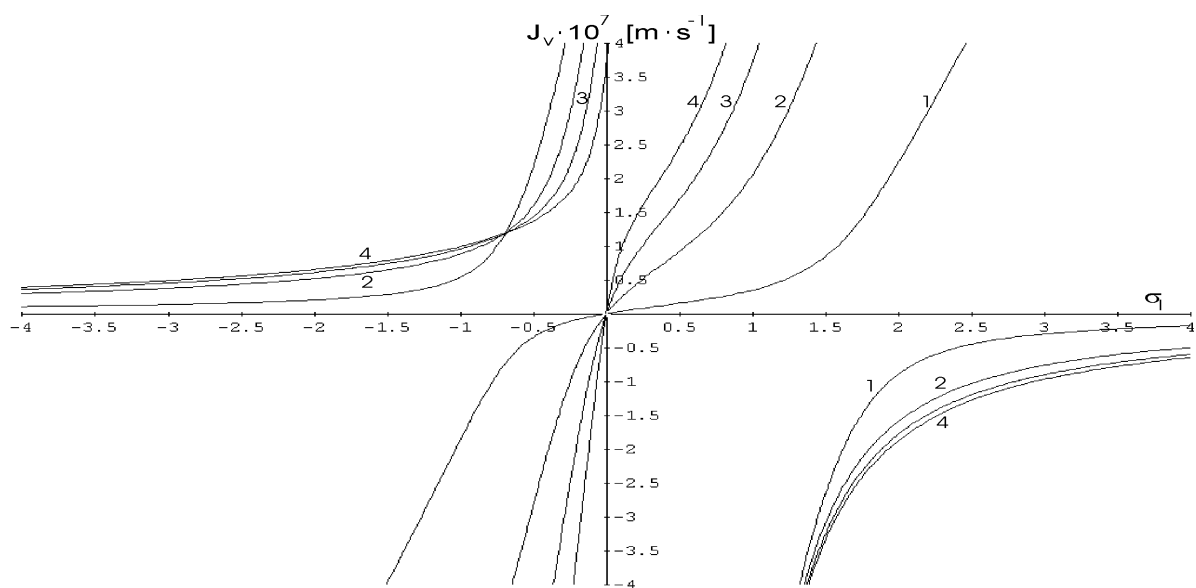
Rys.8b. Zależność $J_v = f(\omega_r)_{C, \Delta\sigma, \Delta P}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$;
 $C_l = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5$ (hiperbola 1); $-0,2$ (hiperbola 2); $0,3$ (hiperbola 3);
 $0,5$ (hiperbola 4); $0,8$ (hiperbola 5).

Fig.8b. Dependence $J_v = f(\omega_r)_{C, \Delta\sigma, \Delta P}$ for the following values: $\Delta P = 1 \cdot 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$;
 $C_l = C_r = C = 0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $\Delta\sigma = -0,5$ (hyperbola 1); $-0,2$ (hyperbola 2); $0,3$ (hyperbola 3);
 $0,5$ (hyperbola 4); $0,8$ (hyperbola 5).

Rys. 9a. Zależność $J_v = f(\sigma_1)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,2$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_1 = 0 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(krzywa 2); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 5).

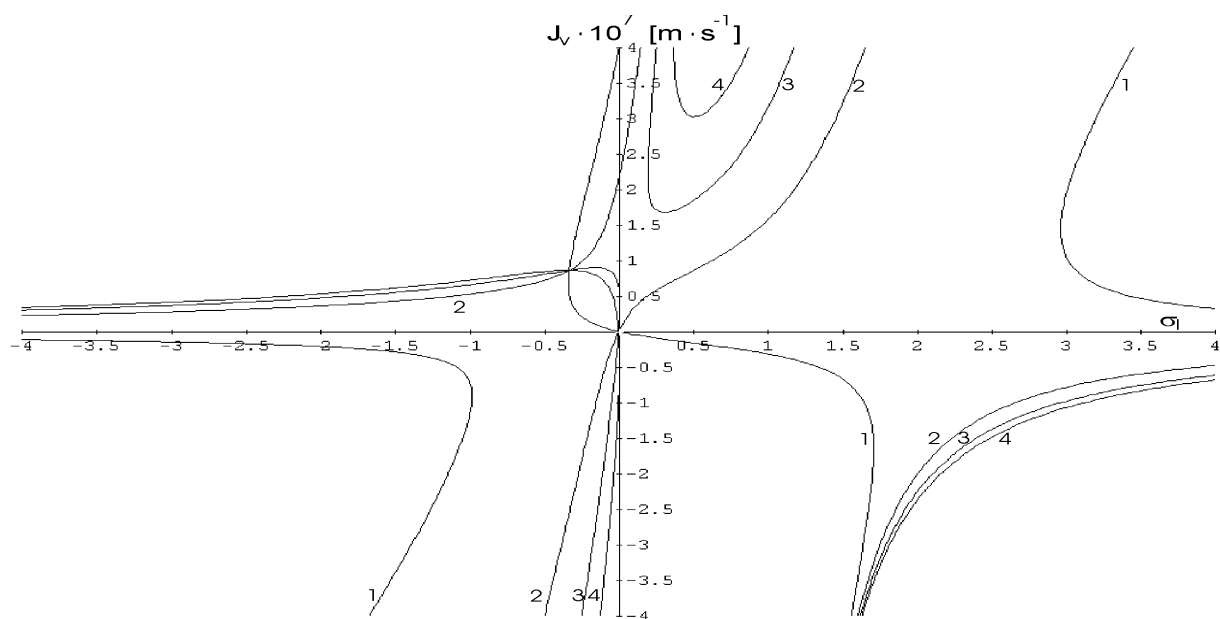
Fig. 9a. Dependence $J_v = f(\sigma_1)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,2$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_1 = 0 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(curve 2); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 5).

Rys.9b. Zależność $J_v = f(\sigma_i)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,5$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(krzywa 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4).

Fig.9b. Dependence $J_v = f(\sigma_i)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,5$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(curve 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4).

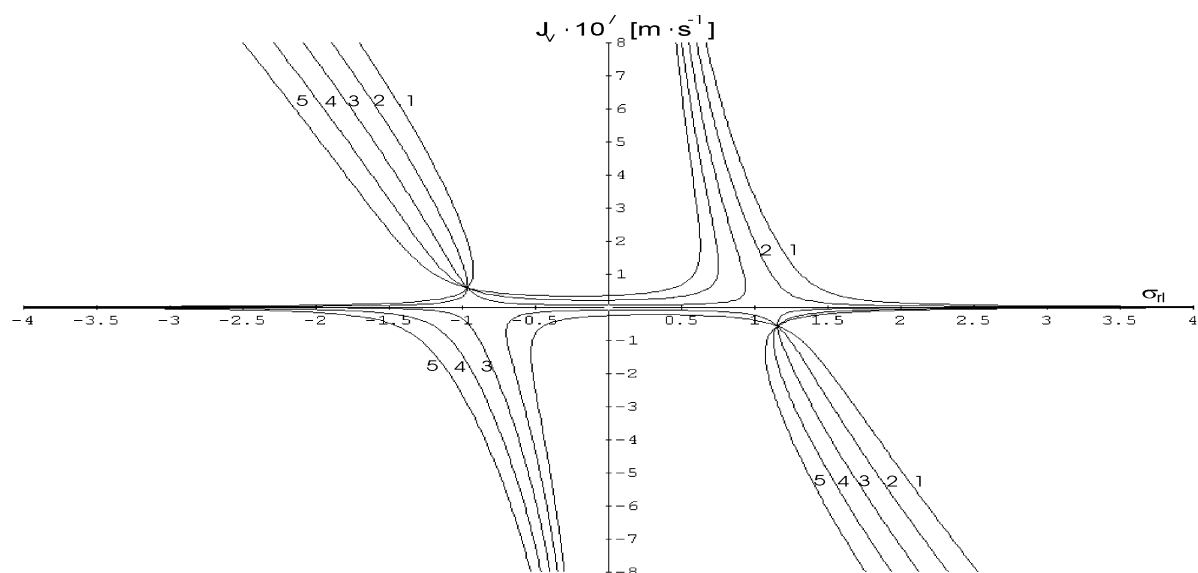

Rys.9c. Zależność $J_v = f(\sigma_l)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = l, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;

$\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,8$; $C_r = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4).

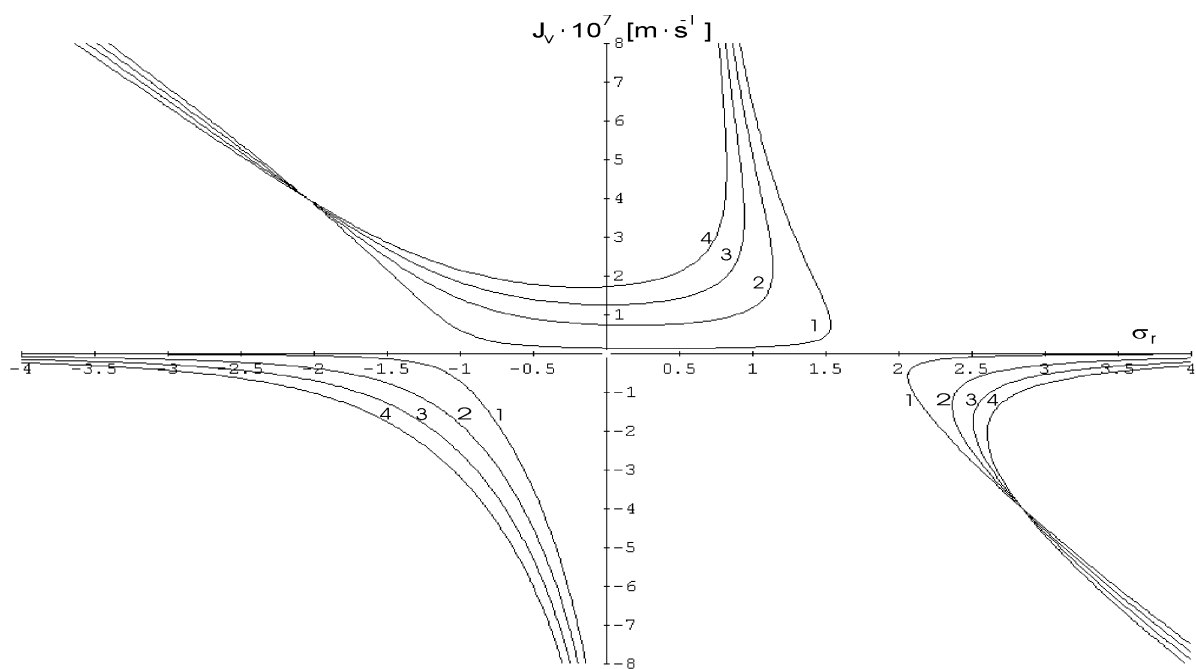
Fig.9c. Dependence $J_v = f(\sigma_l)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = l, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;

$\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_r = 0,8$; $C_r = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4).

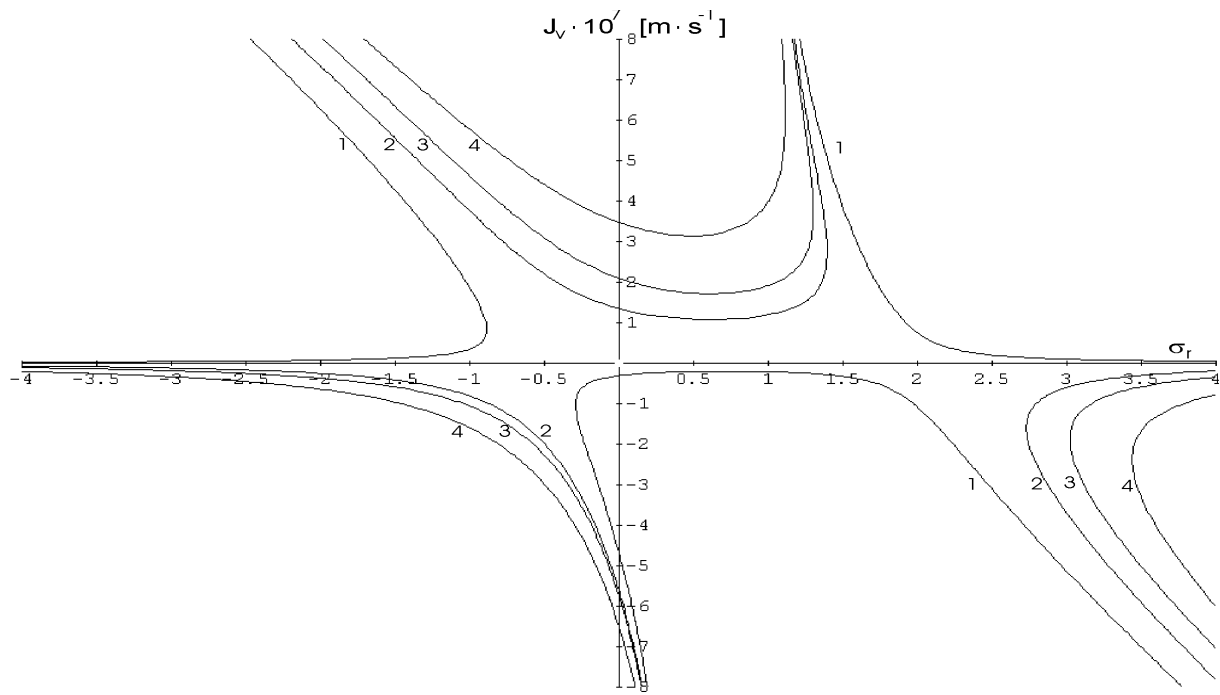
Rys.10a. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_l, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_l = 0,1$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(krzywa 2); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 5).

Fig.10a. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_l, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_l = 0,1$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$
(curve 2); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 5).

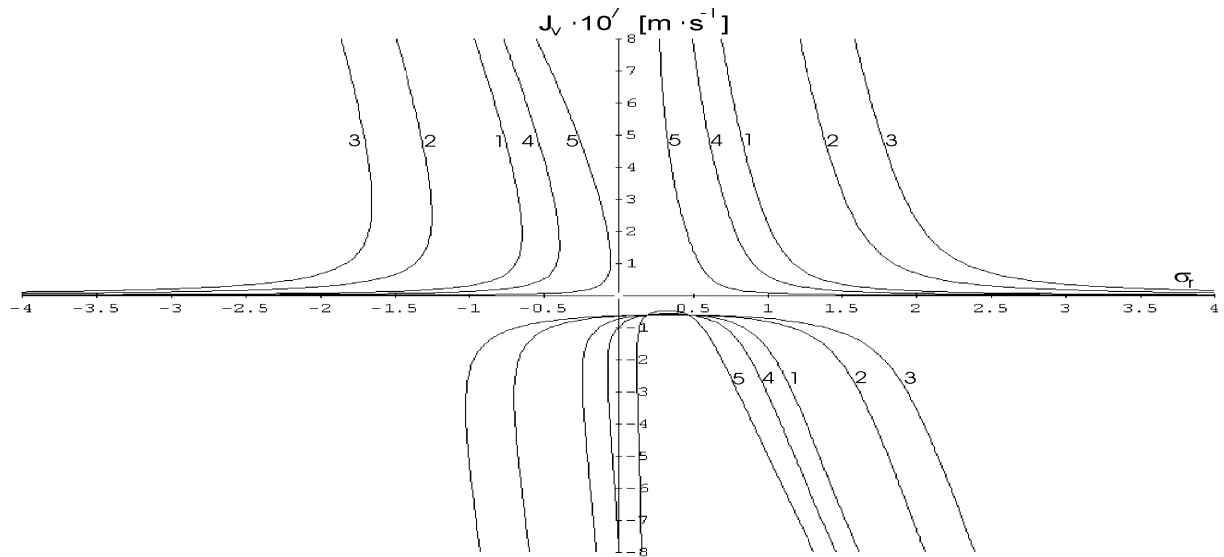
Rys.10b. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_1 = 0,4$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4).

Fig.10b. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_r, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_1 = 0,4$; $C_r = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4).

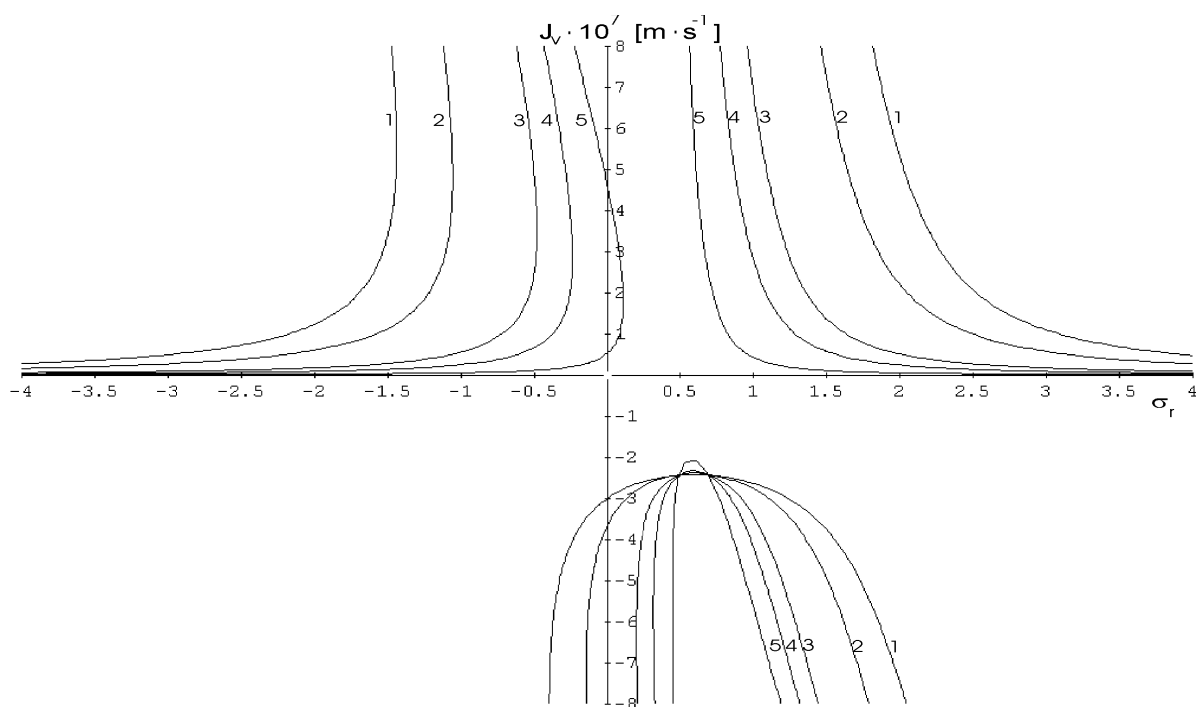
Rys.10c. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_1, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) dla następujących wartości: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_1 = 0,7$; $C_r = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4).

Fig.10c. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\sigma_1, \omega_r, C_i}$ ($i = 1, r$) for the following values: $\Delta P = 0$;
 $\omega_r = 10^{-10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $\sigma_1 = 0,7$; $C_r = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4).

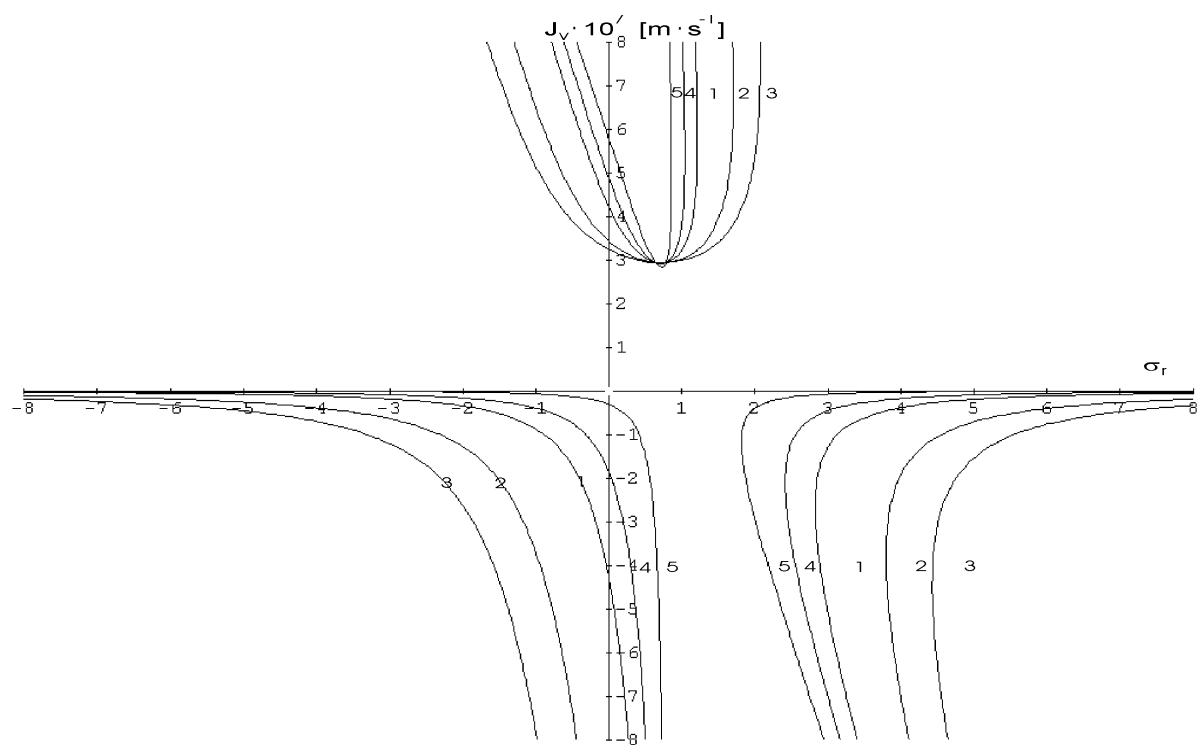
Rys.11a. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r, \sigma_l, C_i}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 0$; $\sigma_l = 0,2$; $C_r = 0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 5).

Fig.11a. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r, \sigma_l, C_i}$ for the following values: $\Delta P = 0$; $\sigma_l = 0,2$; $C_r = 0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 5).

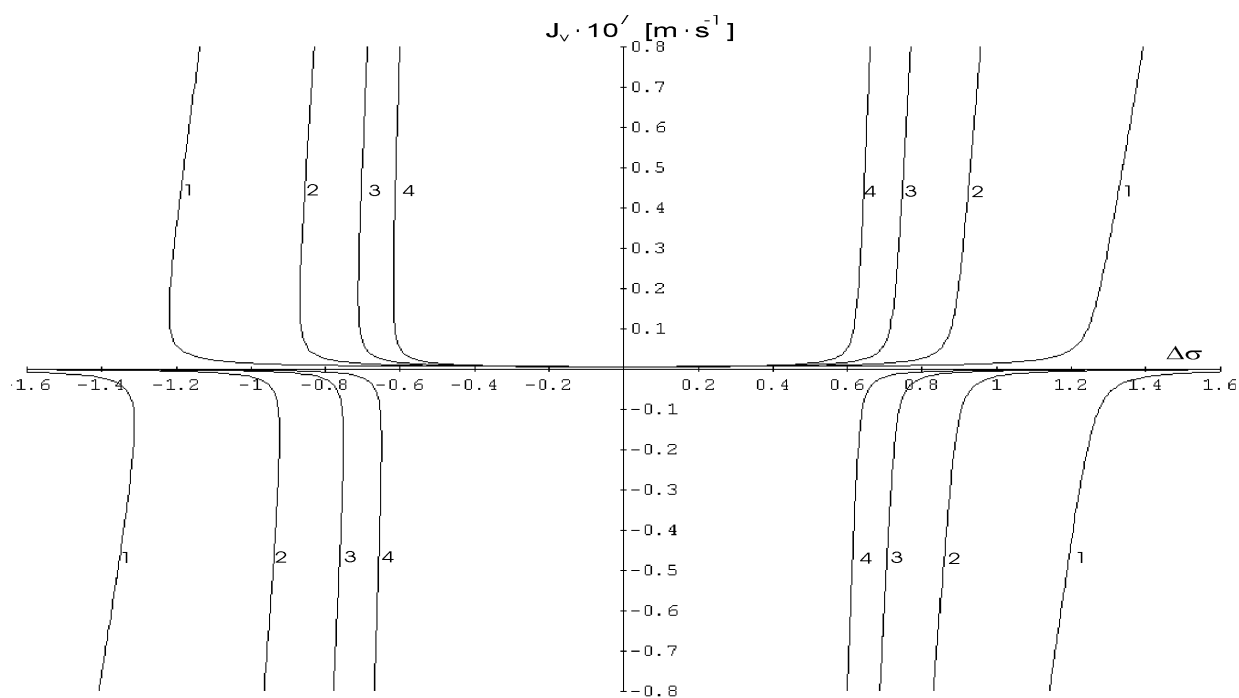
Rys.11b. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r, \sigma_1, C_i}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 0$; $\sigma_1 = 0,5$; $C_r = 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 5).

Rys.11b. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r, \sigma_1, C_i}$ for the following values: $\Delta P = 0$; $\sigma_1 = 0,5$; $C_r = 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,1 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 5).

Rys.11c. Zależność $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 0$; $\sigma_1 = 0,8$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (krzywa 5).

Fig.11c. Dependence $J_v = f(\sigma_r)_{\omega_r}$ for the following values: $\Delta P = 0$; $\sigma_1 = 0,8$; $C_r = 0,2 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$; $C_l = 0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ $\omega_r \cdot 10^{10} = 1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 1); $3 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 2); $5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 4); $0,1 \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$ (curve 5).

Rys.12. Zależność $J_v = f(\Delta\sigma)_{C, \omega_r, \Delta P}$ dla następujących wartości: $\Delta P = 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$; $\omega_r = 1 \cdot 10^{10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $C_l = C_r = C = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (krzywa 4).

Fig.12. Dependence $J_v = f(\Delta\sigma)_{C, \omega_r, \Delta P}$ for the following values: $\Delta P = 10^3 \text{ N} \cdot \text{m}^{-2}$; $\omega_r = 1 \cdot 10^{10} \text{ mol} \cdot (\text{N} \cdot \text{s})^{-1}$; $C_l = C_r = C = 0,125 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 1); $0,25 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 2); $0,375 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 3); $0,5 \text{ mol} \cdot \text{l}^{-1}$ (curve 4).